

Ajankohtaiset

Ei niin vaatimaton vernakulaari

International Conference of Young Folklorists. *Humble Theory and The Power of the Vernacular*, 25-26.9.2025, Tartto.

Hanna-Kaisa Lassila, Iida Rätty ja Mila Santala

Tarton syksy tarjosi jälleen kerran inspiroivan ympäristön, kun kolmastoista nuorten folkloristien konferenssi International Conference of Young Folklorists (YoFo) kokosi yhteen opiskelijoita ja tutkijoita eri puolilta maailmaa. Vuoden teema *Humble Theory and The Power of the Vernacular* oli sidottu tiiviisti Dorothy Noyesin (2016) teokseen *Humble Theory: Folklore's Grasp on Social Life* ja siinä esitettyyn "humble theory" näkökulmaan. Tee-man kautta osallistujien toivottiin tarkastelevan folkloristiikkaa yhdistelmänä suuria ideoita ja paikallisia tulkintoja. Konferenssin osallistujat olivat selvästi ottaneet sekä Noyesin teorian että vernakulaarin käsitteet käyttöön ja aiheista kuultiin useammassakin esityksessä. Osassa teema oli otettu osaksi esityksiä luontevammin kuin toisissa, mikä kertonee teemallisten konferenssien potentiaalista, mutta myös rajoittavuudesta.

Yksi YoFon viehätöksistä on vuodesta toiseen ollut sen tarjoama mahdollisuus nähdä, miten laajalle folkloristiikka tutkimusalana ulottuu. Vaikka folkloristiikan kenttä on yleisestikin laaja, on YoFo omaa luokkaansa. Tämän vuoden esityksissä kuultiin muun muassa sosiaalisen median tarot-luennasta, suomalaiskarjalaisista taikapusseista, tiibetiläisestä kansantanssista, satujen muuntumisesta nykyculttuurissa sekä rituaalisen lahjatalouden harjoittamisesta Sikkimin kylissä. Monipuolinen ohjelma osoitti, kuinka elävä ja monimuotoinen tieteenalana on, ja kuinka se jatkuvasti hakee uusia tapoja ymmärtää ihmisten arkea, uskomuksia ja kulttuurisia käytäntöjä.

Tutkijan aktivismia vai eettistä tutkijuutta?

Kaksipäiväisen konferenssin molemmissa keynote-puheenvuoroissa tarkasteltiin tutkijan vaikuttavuutta ja eettisyyttä, joskin hieman eri kannoilta. Konferenssin avannut Dorothy Noyes puhui esityksessään *The Vernacular Ground and the Field of Folklore* sekä vernakulaarin käsitteestä että folkloristi-tutkijan roolista tällä moniulotteisella ja alati muuttuvalla tutkimuskentällä (tai -kentillä). Noyes viittasi puheessaan myös ajankohtaiseen Ülo Valkin ja Simon Bronnerin kiivaaksikin kuvailtuun keskusteluun (ks. Bronner 2024; Bronner 2022; Valk 2023) vernakulaarin käsitteen käyttökelpoisuudesta todeten kuitenkin kannattavansa Valkin tulkintaa. Noyes muistutti kuinka kaikki tutkijoiden käsitteet ovat lopulta niin sanottua "vapaata riistaa", eikä niitä voida kahlita ennalta määrättyihin ja haluttuihin raameihin. Lopulta se, kuinka pitkälle vernakulaarin määritelmät ja käyttökelpoisuus ulottuvat, on

kiinni sekä tutkijoiden käsitteelle asettamista tarpeista että sen omakseen ottavien ihmisten käyttäytymisestä. Noyes muistutti, etteivät tutkijat suinkaan ole ainoita ”vernakulaarin” käyttäjiä, vaan termi elää myös tieteellisen kentän ulkopuolella. Kuten ”narratiiville” on jo käynyt, voi vernakulaari tulevaisuudessa olla arkipuheessa viljeltävä termi omine merkityksineen ja stereotyyppioineen.

Noyes käsitteli esityksessään myös tutkijoiden roolia ja osallisuutta yhteiskunnallisessa toiminnassa. Meille raportin kirjoittajille jäi tästä näkökulmasta kuitenkin ristiriitainen olo. Noyesin puheessa korostui ajatus siitä, että osalle tutkijoista oman aatteen tai ”hyvyyden tavoittelu” on noussut tieteellisen keskustelun yli tai edelle. Hän peräänkuulutti tutkijoilta malttia, vastuullisuutta ja totuudellisuutta ja suhtautui tutkijoiden yhteiskunnalliseen aktivismiin tulkintamme mukaan torjuvasti. Tutkijuutta ei saisi Noyesin sanoin huutamalla hukuttaa aktivismin alle, vaan tutkijan – ja etenkin folkloristin – tehtävänä olisi tuoda esille enemmän muita tieteenaloja täydentävää tietoa ja teoreettista ymmärrystä aiheista, jotka ovat muiden tieteenalojen tavoittamattomissa. Noyesin puheenvuoroa kuunnellessa nöyryys tuntui tässä mielessä olevan enemmän eräänlaista lestissään pysymistä ja kriittistä etäisyyttä tutkimuskohteeseen, kuin roolin ottamista. Noyes nosti esiin myös tietynlaisen vastuullisuuden tutkimuksen rahoittajaa kohtaan. On totta, että tutkimuksen tulee olla samanaikaisesti totuudellista ja lähdekriittistä, mutta meitä kirjoittajia jäi kaihertamaan ajatus hiljaisesta tai vaiennetusta tutkijasta. Eikö jo se, millaiset aiheet valikoituvat tutkimuskohteiksemme ole aktiivisia ja yhteiskunnallisiakin valintoja? Se, että tutkija valitsee tutkimuskohteekseen marginaalin, hiljaisuuden tai valtaapitävien ulkopuolelle asettuvan ilmiön, ei ole ainoastaan neutraali tai objektiivinen teko. On kuitenkin totta, ettei tutkijoiden henkilökohtaisten arvojen tai mielipiteiden tule ohjata tutkimusta tai rajata ulos ristiriitaisiakaan tunteita herättäviä aiheita. Noyesin tavoitteena oli mahdollisesti enemmän peräänkuuluttaa kommentaillaan jonkinlaista keskittien mallia tutkijuuden ja kanta-aottavuuden välillä, kun otetaan huomioon Yhdysvaltojen tämänhetkinen tilanne. Tästä näkökulmasta erikoisilta tuntuneet kommentit ehkä osoittivat, että meillä tilanne on vielä jossain määrin hyvä, mutta sitä ei tule ottaa itsestäänselvytenä.

Vihan vernakulaarit ilmaisut

Ukrainalaisen tutkijan Mariya Lesivin keynote-puheenvuoro *Folklore of Anger in the Precarity of War: Humble Theory and the Unhumble Vernacular* oli lähtökohdiltaan Noyesista poikkeava, vaikka myös Lesivin esimerkit liikkuvat vernakulaarin käsitteen ympärillä. Lesiv puhui ukrainalaisista vihan folkloren kerrontamotiiveista Venäjän hyökkäyssodan kontekstissa. Lesiv argumentoi, että vaikka vihan folklore saattaa ulkoisesti muistuttaa russofobiaa ja vihapuhetta, sen tarkoitus ja konteksti ovat erilaiset. Folklore toimii selviytymismekanismina sodan mustavalkoisessa todellisuudessa, jossa harmaan sävyjen näkeminen ei ole aina mahdollista tai moraalisesti saavutettavissa. Lesivin mukaan vihan folklore on enemmän yhteisöllisyyttä rakentavia ja tukevia ilmaisumuotoja, eikä niinkään tarkoituksellista, sisällöllistä vihaa, jollaiseksi vihapuhe mielletään.

Lesiv kysyi, kuinka lähestyä tällaisia problemaattisia aiheita automaattisesti arvottamatta niitä. Hän linkitti kysymyksen Robert Glenn Howardin vernakulaarin verkon määritelmään, jossa arkiset ja yhteisölliset ilmaisut luovat oman tiedonmuodostuksen kenttensä. Lesivin mukaan vihan folklorea onkin ymmärrettävä kerronnan syntykontekstin kautta: rauhan ajan moraalit ja sitä ilmentävät kerrontamotiivit eivät ole sovellettavissa sodan keskellä elävien

parissa, sillä heillä ei ole samanlaista moraalista liikkumavaraa. Tässä yhteydessä vihan folklore rakentaa yhteisöllistä selviytymistä ja täyttää tarpeita, joita rauhassa elävien on haasteellista tavoittaa.

Noyesin ja Lesivin puheenvuorot täydensivät mielenkiintoisesti toisiaan. Lesiv hahmotti *humble theoryn* tutkijan nöyryyttä korostavana ja moninaisille tulkinnoille avoimena lähestymistapana. Folkloristiikan roolin hän näki kriittisen tiedon tuottajana, jossa positiivisuus voi ajoittain luoda sokeita pisteitä. Lesiv nosti esille myös kysymyksen siitä, onko aina mahdollisuus olla todellisesti avoin ja korostaa moniäänisyyttä, jos kyseessä on jokin niinkin perustavanlaatuisesti ristiriitainen tilanne, kuten sota. Lesivin esityksessä tartuttiin tällaiseen jo lähtökohtaisesti ristiriitaiseen ja tulenarkaan aiheeseen ja tuotiin valaisevasti esille sekä tutkimuksen sisäisiä että tutkijan omiin sosiaalisiin piireihin valuvia vaikutuksia.

Folkloristiikan laaja kirjo

Konferenssin muut esitykset tarjosivat runsaan läpileikkauksen folkloristiikan moninaisuudesta. Näiden esitysten kautta avautui vaikuttava näkymä siihen, kuinka folkloristinen tutkimus ylittää niin maantieteellisiä kuin metodologisia rajoja. Esitykset liikkuvasti tanssin, satujen ja rituaalien maailmoista digitaalisiin ympäristöihin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Tämä ei ainoastaan osoita folkloristiikan tutkimuskohteiden laajuutta, vaan myös sen kykyä tarkastella kulttuurisia ilmiöitä monitasoisesti: yhtä aikaa paikallisina käytäntöinä ja globaaleina ilmiöinä.

Muutamina esimerkkeinä esitysten laajuudesta mainittakoon Pema Choedon esitys, jossa hän tarkasteli tiibetiläistä Gorshey-tanssia diasporayhteisöjen identiteetin ja yhteisöllisyyden rakentajana. Tanssin kontekstissa perinteisestä viihteestä oli muodostunut ajan saatossa diasporassa elävien poliittinen kannanotto ja tanssi oli löytänyt uuden elämän myös TikTok-videoiden muodossa. Yun Dain esitys puolestaan käsitteli Bear Grandmother -sadun muuntumista ajassa. Vanhemmat muokkaavat pelottavia tarinoita lapsille sopivammiksi, ja satujen hahmot saavat uusia, ajankohtaisia merkityksiä. Kikee Doma Bhutia puolestaan esitteli Sikkimin kylien rituaalista lahjakulttuuria, jossa rahalahjat ovat sekä yhteisöä vahvistava että taloudellisesti kuormittava käytäntö.

Ohjelmassa oli ilahduttavan paljon maisterivaiheen opiskelijoiden ja uransa alkuvaiheessa olevien tutkijoiden esityksiä. Esimerkiksi Joan Jürgens esitteli pro gradu -työtään, missä hän tarkasteli sosiaalisessa mediassa tehtyjä tarot-luentoja. Tarot-luennoissa näkyivät teknologian ja vernakulaarin väliset suhteet uskomuksissa tai uskomisessa. Lähettääkö siis universumi viestejä sosiaalisen median avulla, vai ovatko äänessä algoritmit? Toisaalla Roope Kotiniemi kertoi tietäjien taikapusseista ja taikaesineistä suomalais-karjalaisia uskomustarinoita avaavassa esityksessään. Kotiniemi pohti pro graduunsa pohjaavassa esityksessään miten ristiriitaista aineistoa voi tutkia ja miten kertomusten suhde elettyyn todellisuuteen ymmärretään. Maisterivaiheen opiskelijoiden osallistuminen YoFoon korosti tapahtuman merkitystä turvallisena ja kannustavana tilana, jossa on mahdollista harjoitella konferenssiesiintymistä ja verkostoitua kansainvälisesti. Näkisimmekin mielellämme tämän saavan jatkoa seuraavissakin YoFoissa.

Pysy YoFo sellaisena kuin oot

YoFo toimi jälleen muistutuksena siitä, kuinka arvokkaita tällaiset pienemmät kansainväliset konferenssit ovat. YoFon erityispiirteenä on sen matalan kynnyksen ilmapiiri, joka näkyi hyvin myös Tartossa. Meistä kirjoittajista jokainen on osallistunut YoFoihin aikaisemminkin, ja paikkakunnasta tai maasta riippumatta, YoFot ovat aina olleet meille mieluisia etappeja. YoFot ovat helposti lähestyttäviä ensikertalaisille, oli sitten maisteriopiskelija tai alkuvaiheessa oleva tutkija. Konferensseissa jo vähän enemmän käyneet voivat puolestaan ilokseen jättää YoFossa tavalliset konferenssistressit matkasta ja nauttia ohjelmasta. Taas keran YoFo oli siis osoitus siitä, kuinka tällaiselle matalan kynnyksen ilmaiselle kansainväliselle konferenssille on todellakin tarvetta.

Vaikka ensi vuonna näemmekin vielä jossain muualla, turkulaisina folkloristeina jäämme erityisen ilolla odottamaan syksyä 2027, jolloin Turun yliopisto ja Åbo Akademi järjestävät YoFon ensimmäistä kertaa yhdessä Turussa.

Kirjallisuus

- Bronner, Simon. 2024. "The (Mal)Functionality of Vernacular." *Journal of Ethnology and Folkloristics* 18(1): 1–15. <https://doi.org/10.2478/jef-2024-0001>.
- Bronner, Simon. 2022. "Inspirational Insights: The Problematic Vernacular." *Journal of Ethnology and Folkloristics* 16(2): 1–15. <https://doi.org/10.2478/jef-2022-0010>.
- Noyes, Dorothy. 2016. *Humble Theory: Folklore's Grasp on Social Life*. Indiana University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1zxz0bs>.
- Valk, Ülo. 2023. "The Instrumental Vernacular." *Journal of Ethnology and Folkloristics* 17(2): 1–11. <https://doi.org/10.2478/JEF-2023-0014>.

Ida Rätty on folkloristiikan väitöskirjatutkija Turun yliopistosta. Väitöskirjassaan hän tutkii sepelvaltimotautiin liittyvää vernakulaaria kerrontaa ja sen variaatioita.

Hanna-Kaisa Lassila on folkloristiikan väitöskirjatutkija Turun yliopistosta. Väitöskirjassaan hän tutkii julkisen nolaamisen vernakulaareja käytäntöjä sosiaalisessa mediassa.

Mila Santala on folkloristiikan väitöskirjatutkija Turun yliopistosta. Väitöskirjassaan hän tutkii Elsa Heporaudan (1883–1960) maailmankuvaa ja toimijuutta.